

BRONČANO DOBA MEĐIMURJA

JOSIP VIDOVIĆ

Muzej Međimurja, Trg republike 5, YU-42300 Čakovec

Sustavna arheološka istraživanja na području Međimurja novijeg su datuma i skromnih mogućnosti. Arheološka građa ovdje obrađena pripada srednjem i kasnom brončanom dobu, odnosno horizontima kulture polja sa žarama, baziranim na kronološkoj podjeli nalaza sjeverne Hrvatske, autorice Ksenije Vinski-Gasparini, a odnosi se na dvije ostave sa područja Međimurja, Belicu i Peklenicu, te na slučajne nalaze sa područja Peklenice, Čakovca i Šenkovca, kao i na najnovija sustavna arheološka istraživanja nekropole kod sela Dvorišća kraj Turčišća u donjem Međimurju.

Peklenica – općina Čakovec (ranije za vrijeme nalaza općina Mursko Središće), SR Hrvatska – ostava. Nađena 1925. godine prema nepotpunim podacima u ugljenokopu kraj Mure, no najvjerojatnije da se radi o čišćenju zemlje kod priprema za površinsku eksploataciju ugljena kakav se vadio u ovim krajevima. Ostava sadrži igle, mačeve, šuplje sjekire i srpove. Predmete ostave danas čuvaju Arheološki muzej u Zagrebu i Muzej Međimurja u Čakovcu. Većinu predmeta objavila je Ksenija Vinski-Gasparini¹ (vidi t. 1) a neki predmeti ostave dospjeli su naknadno u naš muzej.

Ova ostava je jedina što pripada fazi I kulture polja sa žarama u sjevernoj Hrvatskoj. Ostava Peklenica dala je ukupno četiri mača, od kojih su tri mača objavljena u ranije navedenoj literaturi,² (t. 1: 1-3) a mač (t. 2: 3) otkupljen je naknadno te oštećenja vidljiva na slici potječu od vlasnika koji je mač prodao. Mačevi sa drškom u obliku jezička po svojim stilskim karakteristikama pripadaju tipu Sprockhoff Ia,³ odnosno po najnovijoj tipološkoj distinkciji Schauera,⁴ ovi mačevi pripadaju tipu Annenheim (t. 1: 1) i tipu Traun (t. 1: 3; 2: 3). Ovi mačevi česti su nalaz u ostavama Br D stupnja u Transdanubiji i Alfeldu, kao i u Potisju tipa Rimavska Sobota. Javljaju se već u Br C stupnju kao nalazi u grobnim humcima Češke i Austrije. Mač sa pločicom za pričvršćivanje drška u obliku trapeza (t. 1: 2; 2: 2) u ranije navedenoj literaturi se zbog lošeg crteža izdvajao od mačeva sa trapezoidnom pločicom za pričvršćenje, i pripisivao tipu Naue III b.⁵ Ispravku atribucije ovog pekleničkog mača dao je isti autor u osvrtu na kratki mač nađen u Indiji i njemu srodne primjerke u Hrvatskoj.⁶ Pločica za pričvršćenje je oštećena a na mjestu gdje je rupa za zakovice sačuvana jasno se uočava oblik pločice kratkog trapeza. Pojavu navedenog mača u ostavi, uz mačeve tipa Sprockhoff Ia, odnosno tipa Annenheim i Traun, i uz masivne igle sa makovom glavicom i tordiranim ukrasom na zadebljanju vrata, možemo tumačiti kao zadržavanje starijih oblika u kompleksu nešto mlađeg materijala što je česta pojava u ostavama kasnog brončanog doba.⁷

Ovdje se moramo osvrnuti na mačeve iznesene u ranije navedenom članku zbog njihovih dimenzija (Indija 30 cm, Vukovar 36 cm, Bizovac 25,5 cm i Garica 34,4 cm.)

dok dužina mača pekleničke ostave iznosi 44 cm te je znatno duži od srodnih primjeraka. U objavi pekleničke ostave u Praist. jugosl. zem., prema riječima autora, potkrala se štamparska greška na objavljenoj tabli materijala.⁸ Mačevi i igle nisu crtani u omjeru 1 : 2 već u omjeru 1 : 4. Velike igle sa makovom glavicom i plastičnim tepihmusterornamentom (t. 1: 8, 9, i t. 2: 1), mogu se komparirati sa materijalom grupe Riegsee i Rixheim Br D stupnja, a mogu se pratiti od istočne Francuske diljem srednje Evrope, sve do istočne Karpatske kotline i centralnog Balkana na području Glasinca, a ponekad su vezane sa bodežima sa visokom trokutastom pločicom za nasad, kao i u slučaju pekleničke ostave. Srpovi i šuplje sjekire pekleničke ostave (t. 1: 10–14) ne predstavljaju materijal karakterističan za datiranje, stoga ćemo ostavu Peklenica datirati Br D stupnjem, iako ima i ranijih elemenata Br C stupnja, tj apsolutno kronološki u 13 st. pr. n. e. odnosno u horizont I kulture polja sa žarama, koji je istovremen sa grupom Virovitica.

Sa područja Peklenice prikupljen je i arheološki materijal t. 2: 4–6 i 3: 1–8 kojeg čuvaju Gradski muzej u Varaždinu⁹ i Muzej Međimurja u Čakovcu, te se ovdje prvi puta reproducira. Ovaj materijal pripada tipu naseobinskih nalaza, te upućuje na zaključak da je na pekleničkom području postojalo prethistorijsko naselje, koje egzistira u dužem vremenskom periodu. Nažalost moramo napomenuti da su nalazi nađeni prilikom pripremanja zemljišta za površinsku eksploataciju ugljena te je danas nemoguće utvrditi koja površina naselja je tom prilikom uništena.

Dvije posude t. 2: 5, 6, svojim stilskim karakteristikama pripadaju tipu virovitičke grupe, koja je tek odnedavna uočena na jugoslavenskom panonsko-podunavskom prostoru. Zdjelice sa ručkom, zaobljena trbuha, lagano konkavnog vrata, sa ručkama spojenim na rubu vrata ili malo ispod, poput pekleničke zdjelice nalazimo na lokalitetima virovitičke grupe, npr. Virovitici i Sirovoj Kataleni.¹⁰ Nalaz ovih posuda ukazuje da je naselje na pekleničkom području već egzistiralo u vrijeme polaganja ostave. Četiri pršljena t. 3: 1–4 za tkalački stan česti nalaz na području Međimurja, nedaju dovoljno elemenata za vremensko opredjeljenje, ali su tipični predstavnici naseobinskog nalaza. Predmete na t. 3: 5–8 prikupio je Gradski muzej iz Varaždina, te se u inventarnim knjigama odjela vode kao nalazi iz Peklenice, prikupljeni prilikom obilaska terena.¹¹ Velika naočalasta fibula, ostaci metala od lijevanja, fragment brončane sjekire upućuju na zaključak da naselje egzistira do pred kraj brončanog doba, a postoji mogućnost postojanja lokalnih radionica. Ostaje problematičan željezni bodež (t. 2: 4) sa područja Peklenice, u čije analogije se nećemo ovdje upuštati, budući da on vremenski može pripadati starijem željeznom dobu, intervalu koji nije obuhvaćen ovim znanstvenim kolokvijem. Tri slučajna nalaza sa područja Međimurja donosimo ovdje na t. 3: 9–11, da se unekoliko upotpuni slika zbivanja u brončanom dobu na ovome prostoru. U dva navrata prilikom kopanja gotovo u samome centru Čakovca pronađeni su kalup za lijevanje brončanih sjekira od kamena pješčenjaka za tz. jednokratnu upotrebu. Nedaleko nalaza kalupa nešto kasnije pronađena je šuplja sjekira sa ušicom (t. 3: 10). Urbanizacijom lokacije vjerojatno je uništeno zauvijek prethistorijsko naselje. Kalup i sjekira po svojim stilskim karakteristikama pripadaju horizontu IV ranije navedene klasifikacije. Sjekira sa zaliscima (t. 3: 11) pronađena je na lokaciji Šenkovec, udaljenoj od Čakovca svega dva kilometra. Zalisci na sjekiri postavljeni su dosta nisko što je karakteristika ranijih horizonata kulture polja sa žarama, za razliku kasnijih horizonata kada su zalisci postavljeni dosta više.

Ovi slučajni nalazi nisu dosada reproducirani u literaturi.

Belica – općina Čakovec, SR Hrvatska – ostava. Nađena 1964. godine u neposrednoj blizini mjesne ciglane, prilikom pripremanja zemljišta za eksploataciju gline. Dubina nalaza prema sjećanju radnika iznosila je 0,60 m. Predmeti ostave zatečeni su u zemljanoj posudi koja se raspala, a fragmenti posude su samo djelomično prikupljeni i naknadno krivo rekonstruirani. Ostava sadrži 69 komada brončanih predmeta većinom naknadno prikupljenih. Predmete čuva Muzej Međimurja u Čakovcu, a ostava nije dosad reproducirana u literaturi.¹²

Sumaran osvrt na ovu ostavu dala je Ksenija Vinski-Gasparini u svojoj knjizi datiravši je horizontom III kronološke podjele odnosno Ha A₂ stupnjem srednjoevropske kronologije bez reproduciranja materijala.¹³ Sadržaj ostave u velikom broju čine šuplje sjekire, kojih ćemo tipološku distinkciju izvršiti na temelju zapažanja Müller-Karpea i v. Brunna, koji su svoju podjelu izvršili na temelju promatranja velikog broja zatvorenih nalaza srednje Njemačke, srednje Evrope, Balkana i susjedne Italije, kao i na temelju opažanja ostava sjeverne Hrvatske.¹⁴ Većina šupljih sjekira ostave Belica zadržava značajke ranijeg horizonta II, tz. spojenog ornamenta »V« (t. 4: 3, 9; 5: 1, 2, 6, 8). Sjekire pak nesastavljenog ornamenta »V« (t. 4: 1, 2) odnosno produženja u obliku resa javljaju se unutar kulture polja sa žarama tek od kasnijeg Ha A stupnja, a jedini primjerak ranijeg horizonta u ostavama sjeverne Hrvatske je onaj iz ostave Budinščina, koja ima niz dodirnih elemenata sa ostavom Belica, te će se uz dužnu opreznost ove dvije ostave moći vezati za isti radionički centar.¹⁵

Najveći broj predmeta u ostavi Belica čine srpovi ukupno 40 komada. Iako je teško lučiti jasnu kronološku distinkciju na temelju samo jedne ostave, pokušat ćemo ovdje odvojiti razvojne faze srpova ostave Belica uzimajući u obzir ostave sjeverne Hrvatske, kao i neke zatvorene nalaze šire regionalne rasprostranjenosti.

Budući da sve predmete ostave Belica osim rijetkih izuzetaka možemo smatrati odbačenom sirovinom prikupljenom od putujućeg ljevača bronce, te je kao takova mogla biti u upotrebi duži vremenski period, pokušat ćemo neke postavke stvoriti na osnovu vlastitih promatranja, uzevši u obzir srodan materijal koji je dosad reproduciran, oslanjajući se uglavnom na ostave sjeverne Hrvatske. Većina srpova naše ostave ima sva obilježja ranijih faza Br D i Ha A stupnja, odnosno ranijih horizonata kulture polja sa žarama što se očituje u jasno odvojenom dršku od sječiva srpa. Naša ostava ima četiri primjerka (t. 6: 1, 5, 6; 9: 4) kod kojih se jasno očituje razdvajanje drške od sječiva, ali sa novim elementima ukrašavanja drške. Glavnu grupu ostave Belica čine srpovi prijelazna oblika (t. 7: 4, 5, 6; 8: 1; 10: 5; 11: 5; 12: 1) kod kojih je držak u obliku jezička još dosta dug i naglašen, ali se on ipak spojio s plohom sječiva preko unutarnjeg rebra koje od početka drška teče do vrha sječiva. Ovi srpovi pretstavljaju prijelazni oblik od srpova kod kojih je jasno odvojeno sječivo od drška Br D i Ha A stupnja, ka potkovastom tipu Ha B stupnja, kod kojeg je držak degenerirao. Napominjemo da su ostave horizonta III u sjevernoj Hrvatskoj dale nekoliko primjeraka prijelaznog oblika i to ostave Siče i Lisine te se naša ostava može smatrati tipičnim pretstavnikom horizonta III na području sjeverne Hrvatske.¹⁶ U inventaru ostave možemo lučiti i dva srpa koji imaju sve karakteristike Ha B stupnja (t. 9: 5, i 11: 1) kod kojih je držak kratak i neukrašen, tj degenerirao, a rebrima držak je povezan sa sječivom. Od srpova ostave Belica treba navesti srp t. 8: 2, koji svojim stilskim karakteristikama pripada tipu srpa starijeg protovilanovskog Ha A₂ stupnja nekropole Fontanella iz sjeverne Italije,¹⁷ koji je u ove krajeve stigao vjerojatno trgovačkim putem, te i on atribuirao našu ostavu u horizont III,

kronološke podjele za sjevernu Hrvatsku. Na temelju vlastitog promatranja srpova ostave Belica, želimo skrenuti pažnju na problem koji je dosad u stručnoj literaturi tretiran kao ostatak od lijevanja srpa. Vjerujemo da se radi o namjernom pojačanju na hrptu sječiva poradi lakšeg nasada drvene drške. Naime na svim srpovima ostave Belica vidljivi su tragovi snažnog raskucavanja na pojačanju ostali prilikom nasada drvenog drška. Vjerujemo također da su majstori cizeliranja brončanog doba mogli ukloniti ostatak od lijevanja da su to htjeli. Takođe u horizontu III vrlo često javlja se i naknadna rupa za zakovice na dršci srpa, (t. 6: 6; 7: 3; 9: 5) radi pojačanja drvene drške, a što je rijedak slučaj u ranijim horizontima kulture polja sa žarama. Ove dvije premise smatramo tehnološkim napretkom metalurškog zanatstva u mlađim horizontima, nastale kao plod uočavanja čestih lomova prilikom nasada drvene drške, odnosno čestog vađenja drvenog drška. Ostali materijal ostave Belica čine: sjekira za zaliscima (t. 5: 5), tipični pretstavnik horizonta III, tz. prijelaznog oblika zalisaka od nisko postavljenih zalisaka ranijih horizonata ka visoko postavljenim zaliscima karakterističnim za Ha B stupanj. Lovorasto koplje (t. 5: 7), oštećena vrha, kratkog tuljka sa rupom za zakovicu, sa sigurnošću možemo datirati horizontom III. Koplja horizonta III gube profilaciju kod pojedinih primjeraka, no možda je značajnije skraćivanje tuljka što je slučaj i sa našim primjerkom. Mali broj ostava u sjevernoj Hrvatskoj nedaje dovoljno materijala za jasno uočavanje tipoloških razlika, koje je uočio v. Brunn u materijalu ostava Karpatske kotline i srednjeg Podunavlja.¹⁸ Nož t. 4: 6, svojim stilskim karakteristikama pripada horizontu III. Nož ima produženu dršku u obliku jezička, sa četiri rupe za zakovice i jednom sačuvanom zakovicom. Glavna karakteristika je jasno odvajanje jezička od plohe sječiva.

Tuljak dljeta t. 5: 4 elipsoidna oblika zbog oštećenja prilikom nalaza nedaje dovoljno elemenata za opredjelenje, iako je čest nalaz u ostavama. Dlijeto ostave Belica nema analogija u ostavama sjeverne Hrvatske. Dio mača t. 5: 9, vuče porijeklo iz ranijeg horizonta II te ga sa dosta sigurnosti možemo pripisati tipu »slavonskog« mača a za točnije opredjelenje nedostaju potrebni elementi. Torkves (t. 13: 7) takođe nedaje dovoljno elemenata za atribuciju. Četiri grumena bronca (t. 13: 3–6) česti su nalaz u ostavama. Prema sjećanju nalaznika ostava Belica dala je desetak grumena bronce, no pojedini komadi prodani su na otpad, te im se zameo svaki trag. Predmeti ostave Belica atribuiraju ovu ostavu u horizont III kulture polja sa žarama kronološke podjele Ksenije Vinski-Gasparini, sačinjene na materijalu ostava sjeverne Hrvatske, odnsono Ha A₂ stupnju srednjoevropske kronologije.

Najnovija sustavna arheološka istraživanja skupine tumula kod sela Dvorišća kraj Turčišća u donjem Međimurju otkrila su neke nove spoznaje povijesnih zbivanja na ovome prostoru. Ova skupina broji svega desetak sačuvanih tumula, a dosad su istražena svega četiri grobna humka. 1978. god. Muzej Međimurja obavio je probno sondažno istraživanje na prvome tumulusu ove skupine.¹⁹ Pokretna arheološka građa zatečena u grobu atribuirala ga je u vremenski period punog procvata kulture starijeg željeznog doba, sa najbližim analogijama u materijalu goričanske nekropole tumula u Međimurju, koja je udaljena desetak kilometara, kao i u materijalu nekropola tumula šire regije. Vrlo srodan materijal nalazimo u nekropoli Kaptol kod Slavonske Požege. Budući da tema ovog znanstvenog skupa ne obrađuje razdoblje kulture starijeg željeznog doba, arheološki materijal ovog groba nećemo ovdje publicirati, već ćemo se više zadržati na nalazima narednih istraživanja.

Naredno istraživanje nekropole Muzej Međimurja obavio je 1981. god. na

tumulusu II. Ovaj tumulus dominira u skupini kako površinom od gotovo 900 m² tako i visinom od 1,54 m u odnosu na okoljnje tlo. Tumul je istražen sistemom sonde sa postupnim skidanjem slojeva.²⁰

Na dubini 0,8 m od najviše kote nailazimo na postament spališta veličine 4 × 3,15 m gotovo u samome centru tumulusa. Orijentacija spališta je istok-zapad dužom osi sa koncentriranim ostacima gara i kostiju pokojnika u obliku kruga na zapadnoj strani postamenta.

Posuda kao prilog grobu je veoma deformirana uslijed naknadnog gorenja. U grobu nismo naišli na druge priloge. Stoga sondu B veličine 5 × 4 m otvaramo na istočnoj strani tumulusa, te već na dubini 0,6 m nailazimo na identično spalište kao i ranije, gotovo istih dimenzija, takođe orijentacije istok-zapad sa koncentracijom gara i ostataka kostiju pokojnika u obliku kruga, te sa prilogom urne s poklopcem (t: 14: 1, 1a). Drugih priloga grobu ne nalazimo ni ovdje. Otvaranje sonde C na sjevernom rubu tumulusa nije dalo pozitivnih rezultata, pa ipak ovajumul zbog svojih dimenzija morat će se istraživati i reviziono.

Tek 1986. god. nastavljena su istraživanja na nekropoli kod Dvorišća, te su istražena slijedeća dva tumula III i IV.²¹ Tumulus III nalazi se u neprednoj blizini prvo istraženog tumulusa I i gotovo je istih dimenzija. Istraživanja vršimo sistemom sonde, te tumulus istražimo u cjelosti. Gotovo u samom centru tumulusa na dubini 0,6 m nailazimo na ostatke spališta sa položenom urnom u centru spališta. Urna je bila u prevrnutom položaju i ispunjena kostima. Nakon istraživanja urna je rekonstruirana (t. 14: 2). Drugih priloga grobu ne nalazimo ni ovdje. Tumulus IV je u neposrednoj blizini tumulusa III, a njegova visina je 0,15 m. Već na dubini prvog otkopnog sloja nalazimo na uništenu keramiku. Sondu kasnije proširujemo i na sjevernoj strani nailazimo na spalište u obliku debla. Keramički prilozi sastoje se od lonaca grublje kućne keramike, sa dva libaciona poklopca. Ispod postamenta sa keramikom na dubini 0,5 m nailazimo na tragove sitnih kostiju te finu posudu ukrasnih drški i grafitiranu, koja je mogla služiti kao urna. Predpostavljamo da se radi o dječjem grobu. Keramika je još u fazi rekonstrukcije te je ovdje ne donosimo. Upravo istraživanje ovog groba upućuje na zaključak za vremensko opredjeljenje nekropole u Dvorišću u prelazni period od kulture polja sa žarama ka periodu starijeg željeznog doba. Naredna istraživanja unijet će nove spoznaje, te će se nakon toga moći odrediti točna vremenska determinata.

Zaključna razmatranja

Arheološki fundus sa područja Međimurja bilo da je prikupljen slučajno ili pak sustavnim istraživanjima na terenu, a koji vremenski pripada horizontima brončanog doba pružio je elemente da se bar donekle osvijetle povijesna zbivanja na ovome prostoru. Poteškoće u sagledavanju genetičkog razvoja pojedinih kultura brončanog doba čini neistraženost ovog prostora, osobito naseobinskog kompleksa. Materijal pekleničke ostave ima izrazite tradicije zapadne i južne Transdanubije što se očituje u maču sa trapezoidnom pločicom za pričvršćenje drška. Nešto mlađi elementi javljaju se u bodežu, u mačevima tipa Sprockhoff I a u šupljim sjekirama i srpovima te u iglama sa glavicom maka i tz. Teppichmusterornamentom. Stoga i inventar pekleničke ostave pripisujemo Br D stupnju evropske kronologije, tj apsolutno kronološki u 13. st. p. n. ere. Sa područja Jugoslavije najbliže paralele nalazimo u

virovitičkoj grupi što se tiče keramike, a metalne nalaze vezemo uz nalaze susjedne Slovenije iz Vnanjih Gorica,²² sa planine Belščica,²³ iz Kranja, Žlebiča kod Ribnice i Avbera.²⁴ Što se pak tiče ostava sa područja Bosne, nijedna se ne može datirati u najstariji horizont poput ostave Peklenica.²⁵

Druga ostava sa područja Međimurja je ostava Belica, koja ima dovoljno elemenata da se nju može sa sigurnošću pripisati horizontu III kulture polja sa žarama tipološke i kronološke podjele materijala sjeverne Hrvatske, odnosno u Ha A₂ stupanj srednje Evrope i panonskog Podunavlja. Iako inventar beličke ostave sadrži i elemente ranijih horizonata, veliki broj prijelaznih oblika srpova, koplje skraćena tuljka, sjekira sa zaliscima kao i sjekire sa resama te srp tipa Fontanella potvrđuju navedenu dataciju U susjednoj Sloveniji poznate su dve ostave signifikantne za horizont III odnosno za Ha A₂ stupanj, a to su Čermožiše²⁶ i Središće kod²⁷ Ptuja.

Sustavna arheološka istraživanja nekropole tumula kod sela Dvorišća u donjem Međimurju unijela su neke nove spoznaje za prostor sjeverne Hrvatske. Pojava ukopa u tumul sa spalištem in situ u grobu (tumuli II i III) te polaganjem kostiju u urnu kao jedini prilog grobu, svakako je tradicija koja svoje porijeklo vuče iz kulture polja sa žarama. Komparirajući materijal nekropole Dvorišće sa srodnim materijalom nekropola sjeverne Hrvatske lako se uočavaju razlike, te se nameće zaključak da se pojava ukopa u tumul ne dešava samo u horizontu I kulture polja sa žarama već se ponavlja na njezinom završetku, dočekavši tako novi val doseljenika koji prihvaćaju stare tradicije starosjedilaca, a ujedno unose i nove elemente u obred pokapanja, što pak upućuje na zaključak da asimilacija sa pridošlicama teče sporo i mirnim putem. Na ovu premisu upućuje istraženi tumulus IV, kojeg su prilozi još u obradi, ali je uz keramiku starijih tradicija dao i jednu posudu finog grafitiranja sa ukrasnim ručkama. Stoga nekropolu Dvorišće zasad uz dužnu opreznost datiramo u prijelazni period od kulture polja sa žarama, ka kulturi starijeg željeznog doba tj. apsolutno kronološki u drugu polovicu 8. st. i početak 7. st. pr. n. e.

¹ K. Vinski-Gasparini, *Kultura polja sa žarama u sjevernoj Hrvatskoj*, Monografije Fil. fak. Zadar (1973) 183, 217, t. 20. A. Horvat, *Spomenici arhitekture i likovnih umjetnosti u Međimurju*, doktorska disertacija na filozofskom fakultetu u Zagrebu 2. 12. 1955. god. Autorica već u svome tekstu navodi dva predmeta pekleničke ostave, mač i iglu, no provenijencija nalaza nije joj poznata u to vrijeme.

² U dogovoru sa autoricom dr. Ksenijom Vinski ovdje reproduciramo tablu 20 iz gore navedene literature kako bi se dobio kompletan uvid predmeta ostave Peklenica.

³ E. Sprockhoff, *Die germanischen Griffschwert* (Berlin 1931).

⁴ P. Schauer, *Die Schwerter in Süddeutschland, Österreich und der Schweiz I*, Prähist. Bronzefunde 4/2 (München 1971) 119 ss, t. 53-56.

⁵ K. Vinski-Gasparini, (nap. 1) 53, t. 20: 2.

⁶ K. Vinski-Gasparini, Brončani kratki mač nađen u Indiji i njemu srodni primjerci

u Hrvatskoj, *Vj. Arheol. muz. Zagreb* 3. s. 16-17, 1983-1984, 52 s.

⁷ Ib.

⁸ K. Vinski-Gasparini, Ostave s područja kulture polja sa žarama, u: *Praist. jugosl. zem.* 4 (1983) t. 92.

⁹ Zahvaljujem kolegici Marini Šimek iz Gradskog muzeja u Varaždinu na ustupku materijala za objavu.

¹⁰ K. Vinski-Gasparini, *Kultura polja sa žarama sa svojim grupama*, u: *Praist. jugosl. zem.* 4 (1983) 562 ss, t. 86: 3, 8.

¹¹ Prije otvaranja muzeja u Čakovcu ovo područje obilaze povjerenici muzeja iz Varaždina i Zagreba, kao i povjerenici Mađarske.

¹² Predmete ostave prikupili su Aleksander Schulteis i Stjepan Leiner nakon obavijesti o nalazu, a naknadno su izvršili i reviziono istraživanje na mjestu nalaza. Pojedini predmeti ostave su izgubljeni.

¹³ K. Vinski-Gasparini (nap. 1) 137, 141.

¹⁴ H. Müller-Karpe, *Beiträge zur Chronologie der Urnenfelderzeit nördlich und südlich*

der Alpen, Röm.-Germ. Forsch. 22 (1959) 109.
- W. A. v. Brunn, *Mitteldeutsche Hortfunde der jüngeren Bronzezeit*, Röm.-Germ. Forsch. 29 (1968) 82 ss.

¹⁵ K. Vinski-Gasparini (nap. 1) 104, t. 78: 7.
¹⁶ *Ib.*, t. 95: 10, 12; 97: 1, 2, 6, 13.

¹⁷ *Piccola Guida della preistoria Italiana* (1962).

¹⁸ W. A. v. Brunn (nap. 14) 46.

¹⁹ J. Vidović, Arheološka istraživanja u Međimurju u 1978. godini, *Muz. vjes.* 2, Koprivnica 1979, 35 ss.

²⁰ J. Vidović, Arheološko istraživanje starijeg željeznog doba u Međimurju, *Muz. vjes.* 5, Varaždin 1982, 34 ss. - Ž. Tomić, Sumarni osvrt na rezultate arheoloških istraživanja područja Međimurja od 1972-1982. godine (I), *Muz. vjes.* 7, Čakovec 1984, 64. - J. Vidović,

Prethistorijska nalazišta u Međimurju, *Međimurje* 10, Čakovec 1986.

²¹ J. Vidović, Dvorišće, *Arh. pregl.* 27, 1986 (1987) 69. Sl. 1 prikazuje posudu iz tumula III, a sl. 2 posude iz tumula II.

²² W. Šmid, *Carniola* 2, 1909, 126, sl. 44. - H. Müller-Karpe (nap. 14) t. 132: B 8.

²³ W. Šmid (nap. 28) 112, sl. 1. - H. Müller-Karpe (nap. 14) t. 132: B 6.

²⁴ J. Dular, u: *Varia Archaeologica*, Pos. muz. Brežice 1 (1974) 15 ss, t. 1: 5, 6; 2: 10.

²⁵ Z. Vinski i K. Vinski-Gasparini, *Opusc. arch.* 1, 1956, 72.

²⁶ W. Šmid, *Südsteiermark im Altertum*, u: *Südsteiermark* (1925) 2. - A. Smodič, *Arh. vest.* 6, 1955, 82 ss, sl. 1, ris. 1; 2; 3: 1-16.

²⁷ A. Smodič (nap. 32) 89 s, ris. 4: 4-12.

DIE BRONZEZEIT IN MEĐIMURJE

Zusammenfassung

Die in die Bronzezeit gehörenden archäologischen Funde aus dem Gebiet Međimurje sind zur Zeit eher gering. Der Grund dafür liegt ausschließlich in der in ungenügendem Maße ausgeführten Erforschung dieses Raums.

Außer zweier Schatzfunde, die in Peklenica (Taf. 1; 2: 1-3)^{1, 8} und in Belica (Taf. 4-13)^{12, 13} entdeckt worden sind, sind noch einige Funde mit dem Siedlungscharakter aus dem Gebiet von Peklenica (Taf. 2: 4-6; 3: 1-8)^{9, 11} bzw. aus dem Zentrum der Stadt Čakovec (Taf. 3: 9-10) bekannt, die von der Anwesenheit zweier vorgeschichtlichen Siedlungen Beweis liefern, und ein Grabhügelfeld in Dvorišće bei Turčišće (Taf. 14).¹⁹⁻²¹ Unter dem im Schatzfund von Peklenica gefundenen Material ist ein markantes Element der mittleren Bronzezeit das Schwert mit der trapezförmigen Griffplatte (Taf. 1: 2; 2: 2).⁶ Etwas jünger sind der Dolch mit dem dreieckigen Griffplättchen (Taf. 1: 4), die Schwerter des Typs Sprockhoff Ia (Taf. 1: 1, 3; 2: 2),^{3, 4} Tüllenbeile (Taf. 1: 10-11) und die Sichel (Taf. 1: 12-14), sowie die Nadeln mit dem Teppichmusterornament (Taf. 1: 7-9; 2: 1). Daher wird dieser Fund nach der europäischen Chronologie der Stufe Bz D zugeschrieben, bzw. absolut-chronologisch gesehen, in das 13. Jh. v. Chr. bestimmt.

Für den Dolch und die Schwerter des Typs Sprockhoff Ia können wir die am nächsten liegenden Vergleiche in dem benachbarten Slowenien finden.²²⁻²⁴

Der Schatzfund von Belica kann mit Sicherheit in die Stufe Ha A2 in Mitteleuropa und im pannonischen Donaugebiet bestimmt werden. Obwohl unter dem Material dieses Fundes auch einige Elemente älterer Stufen vorzufinden sind (z. B. Taf. 4: 3, 9; 5: 1, 2, 6, 8), wird diese Datierung durch die große Zahl der Sichel der Übergangsform (Taf. 7: 4-6; 8: 1; 10: 5; 11: 5; 12: 1), durch die Lanzenspitze mit kurzer Tülle (Taf. 5: 7), das Lappenbeil der Übergangsform (Taf. 5: 5) und das Tüllenbeil mit Winkelrippen, die in Fransen ausgehen (Taf. 4: 1, 2), bestätigt.

In Slowenien kennen wir zwei Schatzfunde, die charakteristisch für die Stufe Ha A2 sind: Čermoziše bei Rogatec²⁶ und Središće bei Ptuj.²⁷

Gelegentlich der systematischen Ausgrabungen in Dvorišće entdeckten wir in zwei Grabhügeln (II und III) einige Gräber, die die Reste einstiger Brandstätten beinhalten. Von den Beilagen befand sich im Grab nur eine Urne mit den verbrannten Knochenresten, manchmal mit einer Schüssel bedeckt (Taf. 14). Diese Bestattungsart ist zweifelsohne für den Anfang der Urnenfelderkultur charakteristisch, es läßt sich aber vermuten, daß sie auch am Ende dieser Kultur anwesend war. Im Grabhügel Nr. IV fand man nämlich außer der Keramik des älteren Charakters auch ein feines graphitiertes Gefäß mit Zierhenkeln. Daher wird das Grabhügelfeld in Dvorišće bis auf weiteres in den Übergang von der Urnenfelder- in die ältere Eisenzeit, absolut-chronologisch gesehen also in die Zeit der zweiten Hälfte des 8. und des Anfangs des 7. Jh. v. Chr. datiert.